

درگاه

اون بش كونده بر نشر اولور

۵ كانون ثانی ۱۳۳۸

نومرو : ۱۸

برنجی سنه : ایکنجی جلد

مُصَنِّعِجَنَه

املا به دأر کفتور

شیمدی سکنز سنه اولور ، معارف ناطریک یاری رسمی برده و تنامه سنی آلمدی ؛ برکون اوکلدن سوکره پوسته و تخراف نظارتک اوست قاتده کی سالونده اجتماعه لذات ریاست ایده جکدی . کیتدم . سالون طایفه اش ادیب لرمن ، عالمرمزومعلم لرمن له طوب دولودی ، کال پاشا زاده سید بکدن ، معلم جودیدن غزته لده اچ زیاده کورولنو ایدن کنچله قادار بوتون کزیده لرمن اوراده دیلر . جلسه آچیلدی ، بو اجتماع مهم سببی نهیش سویله نیلدی : املا مسئله یی !

فقط رئیس ، املا مسئله سنی ، حزین بر ناطقه یله ایضاح ایندی ، سوک زمانلرده املا مکز ناصل بوزو . لدیغی ، بویارنک هرکون داهای زیاده ناصل بویودیکنی و بوتون لسانی صارارسه بری بریزی آکلامایه جتی بردرکبه دوشه جکمری اوزون اوزون سویله دی . سوکرا اصل رسمی مقصده بکیدی ، دیدی که : « یکی بطنک چو جو قورلی مکتبلرده شاشیردیلر ؛ سز بو مملکتک عابده وادیانده ایبری کلنلر سکنز ، تورکبه املا به دیله دیککنز کی بر قلیق و بریکز ، فقط بو قلیق بللی ، قاطی ، دیکشز قانونی بر قلیق اولسون حکومتک مقصدی بودر ؛ ایسته بو حکومت علم ایشلرینی قلم اوطله لرند حل ایتمور ، سزه سورودیور ، سز مملکتک کزیده لرلی تورکبه املا به نه شکل و بریر . سه کز حکومت او شکل قبول ایده جک ! »

رئیس سوزلرینی پتیر پتیرمن ، اصلاحات ایشلرند عصرلردن بری دائما تکرر ایدن ملی بر تقیه من در حال برداها یوزنی کوستردی ؛ بر قسم اوکی ایملکی عالمرمن ، فضل کورولتوبه محل برافسزین ، همین بر قوتیشون تشکیل ، یکی زمان املا سنک شکافی تمین ، لایحه یی حکومته تقدیم فکرنی سویله دیار . برکت و برسن باشقه قافاده بر قاج کیلشی سوزایسته دیلر ، حکومتک املا مسئله سنی علم اربانه سورمه له چوق این حرکت ایندیکنی سویله دیلر ، لکن ایده کیریشه دن

اوکیه این دیکله سنی آرزو ایندیلر . املا بجنه دأر سراقل بر مباحثه آچیلدی . سویله نیلری مرافله دیکایورددم . کیلشی اسکی املا مژده کی انتظامی مدح ایدیوردی ؛ کیلشی او املا نك بو کونه کوره الوریسز اولدیغی اوکی سورودیور ، انتظامنک تقیه لرینی مثاللره کوستورور ، کوتولیوردی . بو مذاکرده سوز سویلین بعضی اختیار عالمرمنک اسانه وقوفلرینه حیران اولدم ، منطقلرله بزی لال ایندیلر . فقط مباحثه اوزابور ، بردرلو بر نتیجه چیقیوردی ؛ اورته ده بر حقیقت واردی : املا مزل بالخاصه ده قادن ادیبانک رواج بولدیندن بری متصل بوزولیوردی ، بو انحلالی نامل دور دور مالی ؟

بعضیلری معلم ناجیی ، بعضیلری ده ابوالضایی اصل عد ایده رک اغلاله قانونی برحد و برمی اوکی سوردیلر . بنده سوز ایستدم ؛ بو چنین مسئله یی هانا بیله دیککی ، آتقیق اوزاقندن بر دقتله ناصل کور . دیککی سویله دم ، دیدم که : املا حرفلره وجوده کابر ، بن تورکبه الفبا کتایشه باقم ، او کتایده کی حرفلر عربله بجمک سسلرینه کاغده شکل و برن حرفلردی ؛ تورکک اغزندن هیچ بر زمان چیقاماش و چیقه یه جتی سسلر واردی : ت ، ص ، ط ، ذ ، ع کی . . . بعضیلری : ت ، ط ، ک ، ص ، س کی ایکیز ، بعضیلری : ح ، خ ، ه کی اوچوز . دیلر ، تورک کوره بو سسلر بردرلر . سوکرا بو الفباده تورکک قالین و اینجه نوه دن چوق چشیدیل اولان املا - حرفلری یوقدی ، بالکنز املا - حر . فلرعی ؛ بو الفباده تورکک نك بر حرف یوقدی . بجم بوالفبا به کندنک (ژ) سنی (چ) ، منی علاوه اوله قوللائیور . بزه اولدیغی کی آلمشز . بادشاه لرمن مقبیلرمن بزبو حرفلری این سویله لم دیبه محله مکتبلر . بزه عصرلردن بری تجوید درسلی قویدورمشلر ، فقط یته بر درلو تله ط ایده موش ، حتی این تله ط ایده نله : « ع ی این جانلتیور » دیبه اکاندشز . سلطان عبدالحمید صوفه لرلی سور دور دیک زمان ، اسکی استانبول سوقاقلرنک بزنه برخیه بر صوفه یی تعقیب ایدیورمش ، خفه نك اوگندن بر چوق سوافی دیکشدر مرک قاچان صوفه بر کوشده بر

شله قوه سی کورمش ، همین جبه سنی قوتلونه صاریغی ده جینه قونجه بر آنده سیویل اولمش ، اوراده بر اسکمله به او طورمش ، آرقه سندن بیتشه ن خفه صاریقلی کی کوزی اوگندن غایب ایدیجه ، اوراده قالینی دیکشدر دکن سوکره قورولوب او طوران صاریقلی صوفه یه سورمش : « - افندم بورادن بعض صاریق کیسه لک قاچدیغی کوردیکنزی ؟ » صوفه : « - اوت کوردم (ع لری جانلنرق) بعضیلری بورادن ، بعضیلری ده شورادن قاچدیلر . دینجه خفه یاقاسنه پایشمش « سن ع لری چوق جانلتیورسک ! یوروا » دیش . بیک سنه دن فضله تجوید اوقومشکن (ع) نك بویه فقره لرلی اولوبور . فقط عیان بیان کورولیور که بز املا مزی ده الفباضی آلمیغز بردن وایله عینا آلمشز . جدلر مکز کاغذ اوزرینه ایلک قویدیغی کله لر عینا اورنکلری اولان عربجه کله لر قیلیغنده درلر . (بچی) (اتی) وزنده وشکنددر ، طر برانی (طبرق) ، بارانی (بیرق) ، شکندده یازارلردی که عربک (ملاتی) (مثنقی) کله لرلی اوله یازیلیر ؛ حاصلی اسکی کتایلمشز . بر کوز کزدیرن انسان تورکبه یی بر عرب عالمنک یازدیغی صانیر ، دینده و مدینه صرشدن اولان عنصر بو قادار ایلیکار مشه ایستلشمش ؛ بو قاتیرله جدلرمن طن ایشلر که ، املا - حرفلری عربده هر سنی تمید ایندیکی کی بزنده تمید ایده رو بویلاغت اندیشه سیله املا - حرفلری تورکبه ده چوق قولاقندن صاقینه شلر . بو تربیه نك تأثیری بویه جبه نامق کاله قادار قالمش . فقط اوندق سوکرا بر فنک لسانی بو ایشه مداخله ایتمش ، عربی ، فارسی کی کوشک ، اویکی لسانی ده صنی اوکر نکه باشلا بجه (یلان) ی (یلان) « (طبرق) ی (طبرق) یازمش ، اکر ، شاعرانی کوزلرینی آچوب ده . نامق کلاک کتاینده بالانی بویه یازلش کورسه (نالان) کی مدله اوقور . بر دور سوکره خالد ضیا و توفیق فکرت عربی و فارسی داهای فضله اونودیلر . املا ده داهای زیاده چوزولدی . اوندن سوکره کیلر ده داهای ، داهای زیاده چوزولدیگی کورویورز . اوقادار که معارف نظارتی بحق اورکش ، مملکتک کزیده لرمنه دردیجی آچبور ، اولرده دیورلر که : « همین بو انحلالی بر عاده یله دور دور مالی ! »

نازكوله يله مضاجحه

شعرده «وطن»

ملك مشبه يبي «دریا» در . ايسته بودريا
اوزرنده هاشم ناهيد، يلكنلري، ايلري ويايرلري،
دوغودن ويا باطيدن اسن روزكارلرله باشدن باشه
تيرين بر عتشم خيال كيسي حائده ايلرله بوب
كيدبور . هاشم ناهيد، علم دكرينك كوزپوروي
دوزلر اوزرنده پيدا اولان جدأ ذوقلي برعاشدار!
بو عراقلي آتئين شاعرك، عراق توركلرينه
دائر «اقدام» ده نشر اينديكي مقاله ساسله سينده
قاره، علمك قورو حقيقتينه، يادا و تحسركي
برعاشم حسي عنامركده لنتي قارشش بوليور .
هاشم ناهيد، عراق توركلرينك مذهبى، ميهيتى
وعادتلرله برابر نالان روحلرنيده تئيت ايتشدر ؟
بوؤثر شينك ادراكنى قاره تلتين ايدىيلن هاشم
بالآخره استانبولده تورين انجه (آ) يوق،
املا - حرارلرينك هيچ برى يوق، بوكا، قابنده
توركده موجود اوليان حرارلك انواعى وار . بويله
بر الفبايله لك صاعلام املا تصفيه سى بيهوده برسى
اولور .

بزم قافاسنى يكي بر الفبايله يكي بر املا وجوده
كتيرمكه حاضر ميدر ؟ هيات ! بزم بونلك محرو-
لر ده بو املا انحلالك آنجق بر مرحله سينده
بولونيورز، هنوز توركيده عربى و فارسى كلهلري
شكندن طانيورز ؟ اولرلك املاسه حرمت ايدنيورز،
هم ده بو حرمت يلكز عربى و فارسى كلهلره منحصر در
صاعلامى، بوتون توركيه كلهلري ده اسكى قابليزلرن
چيقاروق! هنوز ذوقلى تحريش ايدنيور . لسانى
بالطيله ياراركي بر املاسى اولان دوغور هيدالاه
جودت (اولاجاق دير)، (باناراقدان) كئي كلهلر
يازيور، بزم قولاغزه بوكله لرصالدبران بركر كداق،
شاحه قافاش بر دكيز آيفرى كئي باغيبيور . عجب
نعدن ؟ بو محررك بزم ذوقلى آشيى درجه ده
بر املايله تحريش اينديكى سويلرسهك، عجمه
كله لرك يكي املا سينده بزم جرأت اينديكز عجمه
دكيشكلكر عجمه بزدن اسكيلرلك ذوقلى عجمه شيدله
تحريش ايتيوري ؟ ذوق عجمه كورولورلك زمانه
كورده متصل دكيشيور . (بشقه) ي (باشقا)،
(هان) ي (همن) يازمغه باشلاق، عجمه چون
(يدى) رقتى (يدى)، (سكسان) رقتى
(سهكهن) شكنده يازمغن هنوز اوركوروز،
ياريكيلرله بزم كئي اوركوركي كرمي ؟ هيچ طن ايتم.
املاسن لسانن دوزله نجه، لساننده قافاسن
دوزله نجه دوزله جك، چونكه اوده آنجق اولر
قادار بوزوقدر، فضله دكل !

بمى كال

فقط بوندا كره اينديكز سنده بوسوره كل انحلاله
بر مرحله در، كله جك سنه بو مرحله يده كچرز،
انحلال كله لرك باشقا جهتي سارار؛ شيدى يه قادار
يالكز توركيه كله لرك املاسى بردوزي يه بوزولوردي،
كم ديركه كله جك سنه لرده بو بوزوقاق عربدن،
عجمدن آلديفنز كله لره ده سربايت ايتز . سز، بر
قوميسبوله بو انحلال دور دورمغه قافايي بوسركز،
بر قوميسبوله نه حاجت، بو ايتي نك بر كيشي يه
ويرسه كز يته عهد سيندن كابر، چونكه بايجنى
باليدر : توركيه عربى و فارسى كله لره دوغوماز،
ونلك املا لرينك مقدس اولديغنى بيلير، توركيه قايير،
ونلك فعللرينك املاسى بوزمغه احتياطلر داورانير،
چونكه تصريفده كوچاك چيقار، قاله قاله توركيه
ساروصفتلر قاييركه محدود برايندر، هب اولكله لرك
املاسى كوزه كورده دكيشيور، حاصل بر كيشي
اكندى سعييله حكومتى بر قوميسبولك مصرفتدن
ورور، سعينك نزمسى قوميسبولك كئ قادار سقط
ولور . چونكه املاده بو انحلال دورماز، يته بوزورور.
بو بوزوقاق انحلال ايدن اسكى بيه منليك بر بوزوقاغندن
بريدر، بن اويله طن ايدنيورمكه اسكى صوفره سز،
سكى چارشيز، اسكى اداره سز چون انحلال ايدنيورسه
ملاسنده اونكچون ايدنيور، صوكنه قادار ايدم.
جكدرده! رسمى مداخله لره بو انحلال دور دوراميه جفز .
بكا ديديلركه : بر خسته لى قارش سينده هيچ
بر دوغور بويله متوكاجه بر تشخيصده بولونه ماز، بويله
رفكره قابليق مضرد ؟ هر حالده املاسنه بر چاره
ولق لازمدر . طن ايدم رسيم همين اوكون بر
وميسبول تشيكل ايندى، محترم على اكرم بكك
باشنده سنه لره چاليشدى، يكي املايه رسمى بر
چكى دوزدن ويردى، اواصلده بوكون مكنتلر مضرده
سما تطبيق اولونيور . اعتراف ايدم، نه باييلديغنى
مراق ايدوبده اوكره ندم . چونكه بو لسان
بركون كوزم اوگنده در، املاسى كورولورم، متصل
وزولنده در، بعضى محررلر مريك يازيلرند هرجه
كسرلى (صرف) كله سنك مثلاً (صرف) كئي
ازديغنه دقت ايدنيورم، ايتانيورم بو انحلال بويله
ويله بوتون اونه كى عربى و فارسى كله لره ده سربايت
يده جك !

مع ماذيه سوزلرمدن طن اولونديغنى قادار كندى
ضما وقدره برافش دكلم . يلكز يارم ياملاق
صلاحات تدبيرلرله ايناقندنسه قضايه رضا كوسترمك
كا دها خوش كورونور . مثلاً بو املا عجمه آنجق
يك اوجدن دوشونه بيليرم . بو بونك بر اوجى
ينديكم كئي، قضا برستاكدر ؟ بو طبيعى انحلالك
زهيه واره جفتى سربايتك دوغوردر، ايكنچى اوج ده
ام اسلا حائدر، اوايه لك مفرطلى بيله اوركوتور .
چونكه الفا بختندن باشلار . بزم الفبا سنده هر آف
بويله ديكز توركك قايير كسرلى، مثلاً ق و بيل كله لرينده
ق (ي) يوق، توركك قايير لاميله بالاخره لساننده
ورين انجه لام يوق، توركك اسكى قايير (آ) سيله

ناهيك كندى نالاه ووحيدركه، اسلوبه اوديارك
طاغ و طاشندن باحث، ككيك توقولرى و اوزاق قوش
ساريله دولو بر آقعام روزكارى شيوه سنى و برپور.
وطن جانيندن اسن آقعام روزكارينك ديدكارى،
جغرافيايك سويلرلرلرندن وار قافامك ادعالريند دها
صحيح دكيدر ؟

هاشم ناهيد، مقاله لرينك صوك ايكينده عراق
توركلرينك شعرلرندن و توركيلرندن بعض نمونلر
كوستريور . افط و معنالرينده وطن منظره لرينك
خارق العاده بر محمله رسم اينديكى بوتوركيلر، شهبه سز،
هر عراقلى تورك ايچون اوق مقياسده برر (نام
وطن) در . بومنظوم سطرلرده طاشاقلى صاى
اووالر اورنه سينده عصر كوروش خانلر، صولرى
قايالره چارپوب كوپورن چابارك كرلري آلندن
يكديكى خراب طاش كوپورلر، باغلر، باغچه لر، سازلر
وسونلر، اوديارك الواحى جايجا كوستيرر؛ بوماغ
و باغچه لره اييكلى، صيرمه لى ذرت پشلى انشارى
كينمش بلى آلون كرى، كسكين قرنيل قوفان
چاتيق قاشلى لوند و مغرور معشوقه لرك شمع عققنده
بروانه لركى يانان، بختلى ويا بختسز عاشق لرك طرف
طرف آم و فغانى ايشيديلير :

اصلم قارا داغليدى
سينم چاراز داغليدى
كشمش كاوب كيدن
ديك يولار باغليدى ..

*
بندادك يولرلرند
صو دورمش كولارلرند
برجفت قولباغ اوليدم
يارمك قولارلرند ..

*
آمان يار دكه منه
نه ديدم كوسدك كنه
اولرى يول ايتيدى
كرى بل ايتيدى
هركون كل پورن ساوش
قوى ديسينلر دوستيدى

*
هايدى، هايدى مينه
كيدم بوستان دينه ..

كله لر، استعاره لر وقايى، اشياء، نباتات و حيوانات
بو شقيلرله برلى (انسان) نك روحيله قايناشوب
استحاله ايدمرك بر كاله منطقى اجزا واقعاى حالنده
يكديكرى اكمل ايدرلر . طرز تحسك خطي و سمبتي
اوقونده دركه، تورك عراقى عرب عراقندن بزمالده،
نده مكانه فرقى اولديغنى حالده، بوتوركيلرله آقاييم،
ذوق بوسوبوتون بشقه اولان عرب عراقى «خط لارن»
بيله !